

סימן צה

נ"ט בר נ"ט (דגים שעלו בקערה)

חולין קיא: – דגים שעלו בקערה: רב אמר אסור לאכלן בכותח ושמואל אמר מותר לאכלן בכותח רב אמר אסור נותן טעם הוא ושמואל אמר מותר נותן טעם בר נ"ט הוא ... הלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח.

שיטות הראשונים:

כ"פ רמ"א
לכתחילה

ריב"ן בשם רש"י: "עלו" – פירוש דגים יבשים רותחים בקערה צוננת או דגים צוננים בקערה רותחת – ובוה מותר¹, אע"פ שגם בעלו יש בליעה כדי קליפה - בבליעה מועטת התיירו נ"ט בר נ"ט, אבל **בנתבשלו** שנבלע כל טעם הבשר שבלוע בקדירה או שניהם חמים דהו"ל כנצלו – אסור.

כ"פ שו"ע

רש"י, רשב"א, ר"ן, רמב"ם: אין חילוק בין נתבשלו ובין נצלו ובין עלו (ותמיד מותר).

כ"פ רש"ל וחזו"א

סה"ת, רא"ש, סמ"ג, סמ"ק: מחלקים בין נתבשלו לנצלו, **דבנתבשלו יש כמה סברות להיתר** דאיכא גי' נ"ט בר נ"ט דהקערה נ"ט במים והמים בדגים, ועוד גם אם תאמר שהדגים בולעים ישירות מהדפנות כיון דאיכא מים בקערה רוב הטעם מתפשט במים וגם הדגים אינם בולעים מדופני הקדירה אלא ע"י רתיחת המים², אבל **בצליה**³ אסור דבצליה בלא מים קבלו טעם מעיקר הכלי.⁴

דגים שעלו בקערה וכו' – לכתחילה או בדיעבד?

סמ"ק: כל דין זה הוא דוקא בדיעבד (כמשמעות הלשון "עלו"), אבל לכתחילה אסור להעלות בשביל לאכלם בכותח.

סה"ת: בב"י ר"ל דדעת בעל התרומה היא דמותר אף לכתחילה, אך בדרכ"מ דחה דבריו ולדעתו לכו"ע דיעבד אין לכתחילה לא. [ראה הערה 5]

¹ לשיטת רבינו ירוחם במקרה שכזה צריך לקלוף מן הדגים מה שנגע בקערה, אך הב"י דחה דבריו לגמרי.

² וגם בבישול - ההיתר הוא רק על הדגים ולא על הרוטב כי לגביו יש 2 נ"ט (פמ"ג).

³ חו"ד - היינו שצלה דגים בכלי שצלו בו בשר (חו"ד), פמ"ג - אף אם צלה דגים בכלי שבישלו בו בשר.

⁴ לריב"ן וסה"ת בצליה אסור ובעלו דאחד מהם רותח מותר - ולכאורה קשה כשהקערה רותחת והדגים צוננים היה לו לאסור דהא קימ"ל דתתאה גבר וא"כ הוי כאילו שניהם חמים, ויש לתרץ דאע"ג דקימ"ל תתאה גבר מ"מ אין נתינת טעם שלו כ"כ כמו בשניהם חמים הלכך בני"ט בר נ"ט מחלקים ביניהם והוי כנתבשלו דמותר. (ב"י)

⁵ **בבדק הבית** פסק הב"י דלכתחילה נמי מותר לבשל בכלי של חלב דבר שרוצה לאכול עם בשר (ובשו"ע העתיק לשון הגמ', אמנם בש"ך סובר שדעת השו"ע דלכתחילה אסור כסמ"ק).

מה נקרא נ"ט בר נ"ט?

כתבו הפוסקים דהכוונה לנ"ט בר נ"ט דהיתירא, דכיון דטעם שני עדיין היתר כיון דאקליש כולי האי לא חשיב למיסר, אבל באיסור ממש כל היכא דאיכא טעם אוסר עד סוף כל העולם, והראיה שהובא דין זה בגמ' בבשר וחלב דהוי נ"ט בר נ"ט דהיתירא. וכ"פ שו"ע א

נ"ט בר נ"ט באיסור: סמ"ק, או"ה - דרבנן, ר"ן - ספק, תשובת הרשב"א - דאורייתא.

פסיקת ההלכה:

שו"ע א: דגים שנתבשלו או שנצלו בקדירה של בשר רחוצה יפה שאין שום שומן דבוק בה מותר לאכלם בכותח משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתירא ואם לא היתה רחוצה יפה (ש"ך: היינו כשידוע כך בבירור) אם יש בממש שעל פני הקדירה יותר מאחד בששים בדגים אסור לאכלם בכותח.

רמ"א ב: ויש מחמירים בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם, והמנהג לאסור לכתחילה, ובדיעבד מותר בכל ענין... וכן אם לא נתבשלו או נצלו תחילה רק עלו בכלי של בשר (פירוש: שאחד מהן הכלי או הדגים חמים) מותר לאכלן עם חלב עצמו וכן להפך.

רש"ל: בנצלו אסור מדינא וע"כ אפילו בדיעבד אסור, ובנתבשלו נהגו לאסור (כרמ"א).

רמ"א ב: [ויש מחמירים בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם, והמנהג לאסור לכתחילה, ובדיעבד מותר בכל ענין] ודוקא לאכול עם חלב והבשר עצמו, אבל ליתן בכלי שלהם מותר לכתחלה (ט"ז: דבזה סומכים על המתירים גם בבישול וצליה) וכן נהגו.

אך רש"ל אוסר לתת לכתחילה בכלי חלבי.

פמ"ג: אך אסור לבשל תחילה בכלי בשרי על דעת ליתן בכלי חלבי, ופר"ח מתיר.

רמ"א ב: וכן אם היה הכלי שנתבשלו או נצלו בו לפגם שלא היה בן יומו נוהגין היתר לכתחילה לאכלן עם המין השני. [וכל זה כשהמאכל אינו דבר חריף אבל אם היה דבר חריף כגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר אפילו אינו בן יומו אם נתנוהו בחלב אוסר אפילו בדיעבד עד דאיכא ששים נגד הבשר הבלוע בהם. ומכל מקום לא מקרי מאכל דבר חריף משום מעט תבלין שבו רק אם כולו הוא דבר חריף ורובו ככולו]

רש"ל חולק (מאחר שנהגו לאסור בנתבשלו א"כ בנתבשלו בכלי שאינו בן יומו אסור לכתחילה דכל נטל"פ אסור לכתחילה).

ט"ז: והסומך על הרמ"א להקל לא הפסיד.

פרטי דינים בדין נ"ט בר נ"ט:

- **רעק"א** : אף בטעמים שווים אומרים נ"ט בר נ"ט דהיתירא (וא"כ חלב שבושל בקדירה חלבית דינו כנ"ט בר נ"ט ולא אמרינן דדוקא היכא דנבלע באינו מינו בזה נקלש טעמו אבל בכה"ג דהוי מינו נתחזק הטעם ולא נקלש).
- **חוו"ד (וכ"מ בט"ז)** : לא אמרינן נ"ט בר נ"ט בשעת בישול (כגון אם נפל חלב על הקדירה שמבשלים בה דגים כנגד הרוטב ואח"כ בישלו הדגים עם הבשר – אפילו בדיעבד אסור אם לא היה סיבבשר נגד החלב, כיון שנפל בשעת הבישול ובישול מפעפע).
- **פת"ש בשם בית אפרים (וכ"מ בפמ"ג)** חולק וסובר דאפילו בשעת בישול אמרינן נ"ט בר נ"ט.
- **מש"ז (וחוו"ד)** מסיק דדוקא טעם אחד בכלי וטעם אחד באוכל (כמו דגים שעלו בקערה) מותר, אבל אם שני הטעמים באוכל אסור (ואף אלף פעמים כממש הוי).
אך פת"ש הביא דעת פני אריה שסובר דבאוכל נמי אמרינן נ"ט בר נ"ט וק"ו הוא מכלי.
- **מש"ז** מסיק דדוקא בעינן טעם ראשון בכלי ושני באוכל כסדר הזה (כמו דגים שעלו בקערה) ואז הוקלש הטעם, אבל אם הטעם הראשון באוכל אז כל באוכל הוי כממש.
חוו"ד ויד יהודה – משמע שחולקים (מטעמי השולחן).
- **מש"ז** נשאר בצ"ע אם המאכל הבלוע בקערה חריף אי מהני ביה נ"ט בר נ"ט (דאינו ברור דעת הרמ"א בזה).
דרישה כתב דבדבר חריף הבלוע לא שייך נ"ט בר נ"ט (דנפיש מרריה טובא).
- **מש"ז** כתב דטעם חלב בקדירה ג"כ הוה נ"ט בר נ"ט (אף שגוף החלב ממש נכנס בקדירה).

יסוד ההיתר דנ"ט בר נ"ט:

- **מהרש"ל** : תלינן שמן הסתם אין בו טעם הנרגש (אבל היכא שטעמו נרגש בהם – אסור).
- **או"ה, פר"ח** : אפילו מרגישים הטעם - מ"מ כיון דנקלש הטעם אינו חשוב טעם לאסור מדין טעם כעיקר (קיוהא בעלמא הוא).

כלים בשריים וחלביים שהודחו ביחד

קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת (וכן להיפך) בכלי ראשון (אפילו אינה על האש) שהיז סולדת בו:

אם שניהם בני יומן ושניהם נקיות:

תוס', סה"ת, סמ"ג, סמ"ק: הכל אסור. **וכ"פ רמ"א ג**

ואינו דומה לדגים שעלו בקערה אפילו למי"ד עלו היינו נתבשלו מטעם ש: א. שאני הכא דהקערות בעצמם נוגעות ביורה ונפלט טעם מזה לזה והוי טעם שני באיסור. ב. שאני הכא דכשהטעם שני של בשר ושל חלב נכנס במים מיד נאסרו המים וחוזרים ואוסרים הקערות והיורה (והרא"ש דלהלן סובר דא"א שיבואו שניהם יחד ממש, ובשעה שבא האחד הוה היתר). ג. והר"ן כתב עוד יותר דשאני הכא דמאן לימא לן שלא יתערבו פליטת הבשר ופליטת החלב בעצמן בלא אמצעות המים.

רא"ש ועוד: הכל מותר. **וכ"פ שו"ע ג**

והוי ממש כדגים שעלו בקערה, וכמו בדגים דהוי ג' נ"ט - בשר בקערה ובדגים ובכותח - הכא נמי הוי ג' נ"ט בקערה ובמים ובחלב שבמים, ולא אמרינן חלב שבמים נתערב עם טעם שני של בשר שבהן כשם שאין אומרים בדגים דטעם החלב שבכותח נבלע בדגים ויהיו אסורים.

שו"ע ג פסק כרא"ש, אך ב-צד/ה משמע שפסק שהקדירה אסורה. (ראה לעיל עמ' 125)

אך כל זה הוא לענין דיעבד שכבר הודחו, אך לכתחילה כבר פסק באו"ח תנב"ב דיש לזהר מלהגעיל כלי בשר וכלי חלב יחד אא"כ אחד מהם אינו בן יומו. (ש"ך)

רמ"א פסק כתוס' וסה"ת להחמיר.⁶

רמ"א: ואם עירה מכלי ראשון של בשר על כלי חלב דינו ככלי ראשון ואוסר (את הכלי שבא עליו הקילוח) אם היה בן יומו. **[ובתו"ח** כתב דבהפסד מרובה או לצורך מותר]

אך הש"ך סובר דזה נחשב לני"ט בר נ"ט ולכן מיקל בדיעבד, ומשאת בנימין התיר בפשטות. (ובפמ"ג כתב דאף לרמ"א (דסובר דניצוק חיבור) אין אוסר כי אם התחתון, וגם אם נפסק הקילוח דלא הוי ניצוק פשיטא שמותר)

⁶ ולכן לדוגמא: אם נתבשל מים בקדירה חולבת ב"י ותחבו בו כף של בשר ב"י ואין סי' נגד הכף - אוסרים זה את זה אפילו שניהם מקונחות יפה. | **כתב באו"ח** דאין חילוק בין הדיח קערות עם קערות או כפות עם כפות, ולא אמרינן דמה שתשישו בכלי שני אינו אוסר, דכיון שנותנין עליו בשר רותח ע"י עירווי א"כ ע"י עירוויים רבים בלע האיסור בכולו, וכ"פ הבי"ח [ונחלקו האחרונים אם דין זה הוא אף בנצטננה הקדירה בין עירווי לעירווי], **ובתו"ח** כתב שאם ברי לו שלא נשתמש בכף רק בכלי שני תוך מעלי"ע ודאי אינו אוסר בדיעבד (וכ"פ ביד יהודה דעירווי תמיד אינו אוסר אלא כד"ק).

והוסיף רמ"א (ע"פ ביאור ש"ך) דהוא הדין (דאסור) אם כלים בשריים וחלביים הודחו ביחד בכלי פרוה.

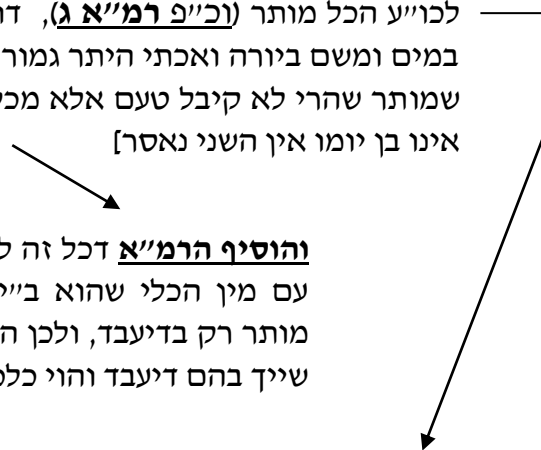
רמ"א: ואם עירה מים רותחים שאינן של בשר ולא של חלב על כלים של בשר ושל חלב ביחד ואפילו שומן דבוק בהם הכל שרי⁷ דאין עירווי ככלי ראשון ממש שיעשה הכלים שמערה עליהם יבלעו זה מזה.⁸ [והש"ך מתיר אם אין שומן דבוק בהם מטעם דהוי נ"ט בר נ"ט (ועיי עוד בש"ך ובש"ד)]

אם אחד מהם (או הקערה או היורה) אינו נקי דיש שומן דבוק בו (ואפילו אינו בן יומן):

לכו"ע השני נאסר, דקיבל טעם מן הממש (אא"כ יש במים ס') ואז נאסר הכל, וכתב הרא"ש דבסתם יש לחוש שיש שומן דבוק ואינו מותר עד שיאמר ברי לי שלא היה שום שומן דבוק – וכ"פ שו"ע ג. (וכתב ש"ך ס"ק א דכל זה דווקא בכלים שעומדים להדחה דמסתמא שומן דבוק בהם אבל כלי שעומד לבישול וכדו' וודאי מן הסתם נקי לגמרי)

אם שניהם נקיים ואחד מהם או הקערה או היורה אינו בן יומן:

לכו"ע הכל מותר (וכ"פ רמ"א ג), דוודאי הוי ג' נ"ט דהיתירא – מן הבשר בקערה ומשם במים ומשם ביורה ואכתתי היתר גמור הוא כיון שאינו בן יומן, ואותו שהוא בן יומן פשיטא שמותר שהרי לא קיבל טעם אלא מכלי שאינו בן יומן שהוא נטל"פ. [וכן אם אחד נקי וגם אינו בן יומן אין השני נאסר]

והוסיף הרמ"א דכל זה לענין הכלים, אבל המים אע"ג דמדינא וודאי מותרים עם מין הכלי שהוא ב"י מ"מ נוהגים לכתחילה דאסורים, והטעם דנטל"פ מותר רק בדיעבד, ולכן הכלים מותרים, אבל מים כיון שאינם דבר חשוב - לא שייך בהם דיעבד והוי כלכתחילה.

אמנם ברמ"א צד/ה כתב שנהגו להחמיר לאסור הכלי שאינו ב"י (ואפילו לבשל בו שאר דברים) ולאכול המאכל כמין הכלי שהוא ב"י. (ראה לעיל עמ' 125, וראה ט"ז ס"ק ט)

⁷ ואילו בתו"ח פסק דאם שומן דבוק בהם יש להתיר רק במקום הפסד מרובה או לצורך. והט"ז פסק דאסור.
⁸ היינו, דנהי דכלי ראשון מבשל כדי קליפה, אך מ"מ בכלי שהוא קשה אינו מפליט ומבליע כאחת.

קערות של בשר ושל חלב נקיים שהודחו בכלי ראשון שהיז סולדת בו בזה אחר זה:

רמ"א ג: מותר. (פמ"ג: היינו להשתמש כך, אבל עם בשר/חלב ממש אסור לרמ"א בנתבשלו לכתחלה)
בזה לכו"ע מותר, דודאי בזה הוי ממש דין דגים שעלו בקערה.

קערות של בשר ושל חלב מלוכלכות שהודחו בכלי שני ביחד:

רש"ל מחמיר בזה דיש לחוש שהלכלוך יתמחה בתוך המים ויהיו נחשבים כגוף האיסור, וכתב דכיון דהוא קצת כמו חומרא אין המורה צריך לשאול על זה אם היו מלוכלכות עד שיתברר לו ממילא שהיו מלוכלכות.

רמ"א ג: פסק שהכל מותר דלהלכה קימ"ל⁹ דאינו מפליט ומבליע.¹⁰

- **רמ"א ג:** אם נמצא קערה חולבת בין כלי בשר לא חיישינן שמא הודחו ביחד בדרך שנאסרים.
(ט"ז: מכח ספק ספיקא - ספק שמא לא הודחו עמהם, את"ל הודחו שמא לא היתה בת יומא; גר"א: דלא מחזקינן איסורא)
- **שו"ע ד:** יראה לי שאם נתנו אפר במים חמים שביורה קודם שהניחו הקדירות בתוכה אע"פ שהשומן דבוק בהן מותר דע"י האפר הוא נטל"פ.
ט"ז וש"ך חולקים, **ופת"ש** כתב דנראה שאין כוונת השו"ע דאפר יכול לפגום את האיסור, אלא כוונתו דוקא הכא בבשר בחלב מהני אפר להקליש טעם שלא יחול עליו אח"כ שם בשר בחלב.
[**התחם צבי** סובר שמותר לפגום איסור לכתחילה כדי להתירו, **והיעב"ץ** חולק (וכ"מ בש"ך).]

⁹ אך לדעת הרשב"א שכלי שני מבליע ומפליט - אסור (אף בנקיים).

¹⁰ וכ"כ הטי"ז, ואע"ג שבסימן קה ס"ק ד פסק להחמיר באין הפסד מרובה, כתב במש"ז דכאן שמדובר להפליט מזה ולהבליע בזה מותר כיון שהלכלוך קשה אבל בחלב צלול אסור כאן באין הפסד מרובה לשיטת הטי"ז.

מה מותר להניח ליד כד של חלב?

חולין קיב. – מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא? אסור, דחלא מאי? מותר... מ"ט?
הא איתיה איסורא בעיניה והאי ליתא איסורא בעיניה.

מה החשש?

רש"י – החשש הוא שמא יפול מן הכותח למלח, והוא לא יבחין בכך וימלח ממנו בשר או יתן ממנו לתוך הקדירה, ולכן במלח אסור כי נשאר בעינו ולא בטל, אבל בחומץ מותר כי הכותח אינו ניכר שם ובטל ב-ס'.

וכ"פ שו"ע ה (י"אין מניחין כלי שיש בו כותח אצל כלי שיש בו מלח אבל מותר להניחו אצל כלי שיש בו חומץ")

והוסיף **רמ"א** ודוקא אם הכלים מגולים, ואפ"ה אם עבר ונתן ביחד – מותר, ולא חיישינן שמא נפל אל המלח.

רמב"ם (ע"פ גירסה אחרת בגמ') – החשש הוא שמא ישים את הכלים בקירוב, ואז המלח ישאב את הכותח (ולפ"ז אף במכוסים אסור).

שו"ע ו (ע"פ תוס'): מותר ליתן בתוך תיבה כד של בשר אצל כד של חלב (דבזה מיזהר זהירי שלא יפול מזה לזה, ודלא כסעיף ה' דלא מסקי אדעתיהו להיזהר כיון שמלח וכותח שניהם היתר).

פמ"ג: וכ"ש שמותר לתת איסור אצל היתר.

רמ"א: ויש מחמירין לכתחילה [=הג' אשר"י] (פמ"ג: ויש מחמירין אפילו איסור והיתר), וטוב ליזהר לכתחילה במקום שאינו צריך.